

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет

Центр заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання

(повна назва інституту/факультету)

Кафедра економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Олександра КАРІНЦЕВА

(підпис)

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

__07__ __06__ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр
(бакалавр / магістр)

зі спеціальності 051 Економіка,
(код та назва)

освітньо-професійної програми Економіка і бізнес
(освітньо-професійної / освітньо-наукової) (назва програми)

На тему: «Аналіз діяльності домогосподарств в сучасних умовах»

Здобувача(ки) групи

Ед-01п
(шифр групи)

Дегтяр Олександр Олегович.
(прізвище, ім'я по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____
(підпис)

Олександр ДЕГТЯР
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник д.е.н., проф. Леонід МЕЛЬНИК

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____
(підпис)

Суми – 2024

АННОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з 41 сторінок тексту, 3 розділів, 6 таблиць, 11 рисунків та списку з 42 використаних джерела.

Актуальність кваліфікаційної роботи полягає в аналізі фінансової діяльності домогосподарств.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення особливостей ведення домашніх господарств в Україні, а також актуальних проблем, з якими стикаються домашні господарства у процесі організації фінансової діяльності.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є: вивчити домашнє господарство як суб'єкт діяльності; розкрити особливості ведення домашніх господарств; виявити способи ведення обліку фінансів домашніх господарств; розглянути структуру витрат домашніх господарств та визначити обов'язкові витрати; узагальнити отримані матеріал та зробити відповідні висновки.

Об'єкт дослідження – діяльність домашніх господарств.

Предмет дослідження – підходи та методи організації фінансової діяльності домашніх господарств.

У першому розділі розкрито особливості організації фінансової діяльності домашніх господарств.

У другому розділі виявлено основні підходи до ведення бюджету та бухгалтерського обліку домашнього господарства.

У третьому розділі проведено аналіз фінансової діяльності домогосподарств в сучасних умовах.

Ключові слова: домашнє господарство, аналіз, фінансова діяльність, класифікація, розвиток, прибуток, витрати.

ЗМІСТ

Вступ	6
1 Організація фінансово-економічної діяльності домашніх господарств	8
1.1 Визначення, сутність та класифікація домашніх господарств	8
1.2 Нормативно - правове регулювання домашніх господарств	11
1.3 Сутність фінансової діяльності домашніх господарств	12
2 Бюджет домашніх господарств в Україні	18
2.1 Економічна структура домашнього господарства	18
2.2 Проблеми ведення звітності в домогосподарстві	24
2.3 Бюджети домашніх господарств в Україні	27
3 Аналіз фінансово-економічної діяльності домогосподарств	32
3.1 Аналіз податкових платежів домогосподарств	32
3.2 Аналіз комунальних та орендних платежів домогосподарств	33
3.3 Аналіз платежів домогосподарств за кредитами та позиками	36
Висновок	40
Список літератури	42

ВСТУП

Актуальність цієї теми обумовлена тим, що домашні господарства займають значне місце у економічній системі. Фінансова діяльність домашніх господарств – важливий суб'єкт економічної діяльності, результати якого вплинуть не тільки на окремих господарюючий суб'єкт, але в добробут населення загалом. Домашнє господарство – це господарство, яке ведеться однією або кількома особами, які проживають спільно чи мають загальний бюджет. Домашнє господарство поєднує всіх найманих працівників, власників компаній, землі, цінних паперів, які зайняті та не зайняті в громадське виробництво. Незважаючи на те, що часто порівнюють поняття «родина» та «домашні господарства», проте відзначимо, що поняття домашнього господарства ширше.

Фінанси домашніх господарств, у свою чергу, це економічно грошові відносини формування та використання грошових фондів, спрямованих на задоволення потреб домашнього господарства, на забезпеченості необхідними послугами та матеріальними цінностями їхнього функціонування.

У бакалаврській роботі розглянуто тему та проведено аналіз діяльності та обов'язкових витрат домашніх господарств. Актуальність обумовлена насамперед актуальністю теми домашніх господарств, по-друге тим, що в умовах сучасної економіки необхідний розвиток фінансової грамотності домашніх господарств, від якої залежить фінансова грамотність населення, під час аналізу витрат формується мислення, спрямоване на покращення бюджету домогосподарства.

Об'єктом бакалаврської роботи є діяльність домашніх господарств, обов'язкові витрати домашніх господарств.

Метою бакалаврської роботи є вивчення особливостей ведення домашніх господарств в Україні, а також актуальних проблем, з якими стикаються домашні господарства у процесі організації фінансової діяльності.

Відповідно до мети були поставлені та вирішені завдання:

- вивчити домашнє господарство як суб'єкт діяльності;
- розкрити особливості ведення домашніх господарств;

- виявити способи ведення обліку фінансів домашніх господарств;
- розглянути структуру витрат домашніх господарств та визначити обов'язкові витрати;
- узагальнити отримані матеріал та зробити відповідні висновки.

Аналіз діяльності домогосподарств та їхніх обов'язкових витрат дозволить забезпечити базу для створення персональних систем ведення бухгалтерського обліку, а також забезпечить знаннями про те, яку частину у структурі витрат займають обов'язкові витрати [4, 8, 10, 11, 19, 23, 29, 38]. У цій бакалаврській роботі були використані такі методи дослідження та вивчення: аналіз літератури та нормативно – правової документації, вивчення та узагальнення вітчизняної і зарубіжної літератури, порівняння, класифікація, теоретичний аналіз.

В сучасних умовах ведення діяльності швидко розвивається необхідність підвищувати фінансову грамотність, одним із показників фінансової поведінки є облік та аналіз витрат та доходів домашнього господарства. В цей же час цифровізація стає ключовим інструментом для підвищення фінансової грамотності населення. Швидкий розвиток технологій дозволяє автоматизувати процеси обліку та аналізу витрат і доходів домашнього господарства, що сприяє кращому контролю над фінансами [3, 5, 9, 13, 14, 16, 17, 20, 21, 22, 27, 28, 33, 34, 41].

Аналіз діяльності домогосподарств в сучасних умовах все більше зосереджується на питаннях енергоефективності та впровадженні відновлюваних джерел енергії. Цифрові інструменти та системи моніторингу споживання енергії допомагають домогосподарствам аналізувати власне енергоспоживання, підвищувати енергоефективність і інтегрувати відновлювані джерела енергії в повсякденне життя [1, 2, 25, 26, 32, 35, 36, 40, 42].

1 ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ.

1.1 Визначення, сутність та класифікація домашніх господарств.

Перш ніж провести аналіз, необхідно вивчити теоретичну базу домашніх господарств. Спочатку розглянемо можливі визначення домогосподарств. Економічне визначення: домогосподарство - це економічна одиниця, що складається з однієї чи кількох осіб, яка постачає економіку ресурсами та використовує отримані за них гроші на придбання товарів та послуг, задоволення матеріальних потреб людини. [43]

Робоче визначення: домогосподарство – це окрема фізична особа або родина, що має майновий комплекс, що включає житлову площу, та має більш-менш регулярні джерела доходів. [44] Домогосподарство об'єднує всіх найманих працівників, власників великих та дрібних капіталів, землі, цінних паперів, які зайняті та не зайняті у суспільному виробництві. Ведення домашнього господарства є формою виробничої діяльності родини. У домашньому господарстві виробляються послуги та продукція, призначені для задоволення потреб цієї родини. Систематичне виробництво продукції в домашньому господарстві для продажу чи реалізації послуг на ринку характеризують родину, що займається індивідуальною трудовою діяльністю, а виробництво сільськогосподарської продукції - особисте підсобне господарство з товарною спрямованістю. Часто термін «домашнє господарство» в економічній літературі використовується як аналогічний терміну «родина». Але на відміну від родини домогосподарства включають не лише родичів і можуть складатися з одного, двох та більше членів. У домашньому господарстві можуть здійснюватися будь-які види діяльності, внаслідок яких створюються та використовуються фінансові ресурси. Місце домашніх господарств у ринковій економіці можна визначити виходячи з типової моделі кругообігу ресурсів, продуктів та доходів (рис. 1.1).

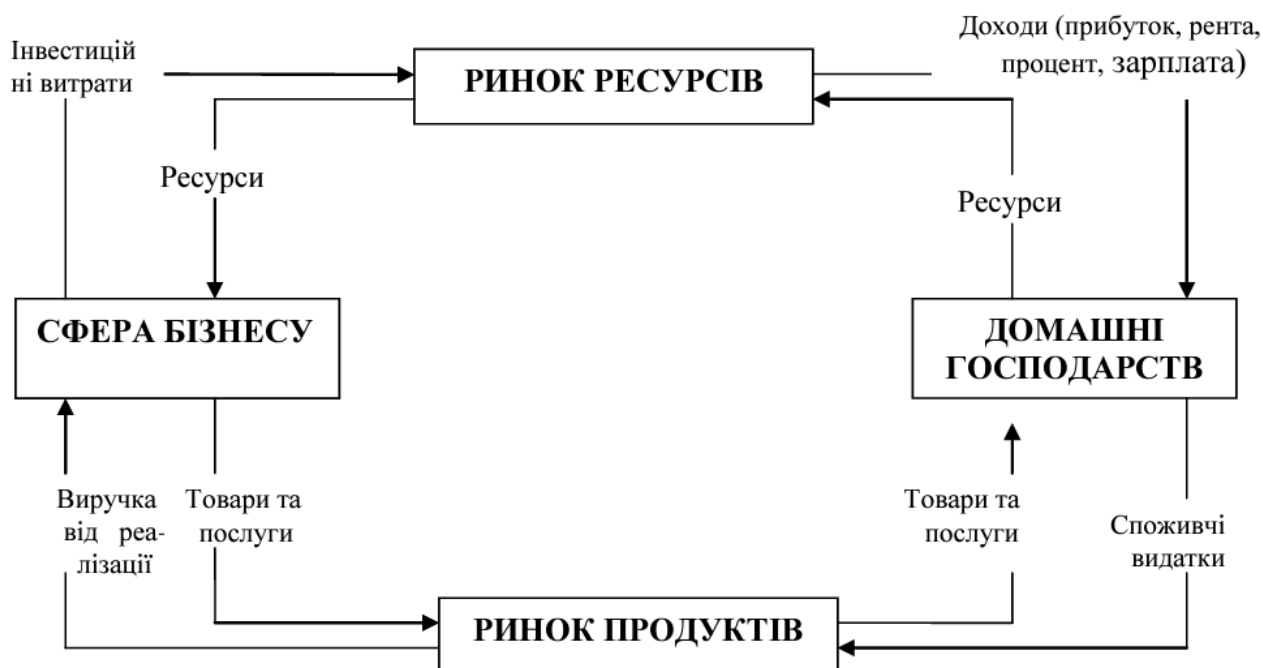

Рисунок 1.1 – Кругообіг ресурсів між секторами економіки та державою [45]

Як видно з моделі кругообігу ресурсів, продуктів та доходів, домогосподарства відіграють важливу роль в економічних та фінансових відносинах. Економічна роль полягає в тому, що з одного боку домогосподарства надають фірмам фактори виробництва, з другого – домогосподарства є покупцями товарів та послуг, що виробляються фірмами (через блок ринок продуктів, див. рисунок 1), таким чином, формуючи платоспроможний попит. Заснування для участі домашніх господарств в економічній діяльності – найповніше задоволення матеріальних потреб користувачів економіки. Також домогосподарства вступають і у фінансові відносини із різними суб'єктами економіки. Їх роль у цьому випадку можна визначити так – як складові відносин:

- Податкова система, домогосподарства є платниками податків, вони формують основну частину доходів бюджетів держави;

- Фінансового ринку, оскільки домогосподарства мають фінансові активи, заощадження, вони можуть інвестувати, тим самим збільшуючи фінансові ресурси в інших ланках фінансової системи. Наявність заощаджень у домашніх господарств – це основний показник того, що в економіку держави через індивідів залучатимуться фінансові ресурси, інвестиції. Наявність активів – дає

можливість домашнім господарствам самостійно функціонувати, конкурувати на ринку. В цілому все це дає можливість розвитку ринкових відносин у країні, а також розширення внутрішніх ресурсів, що може забезпечити економічне зростання країни. Характер даних перерозподільних процесів показує внутрішню мотивацію індивідів в отриманні доходів та їх використання.

Для повнішої характеристики питання розглянемо види домашніх господарств (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Класифікація домогосподарств.

Класифікація домогосподарств.	
1. За наявністю елементів фінансової структури доходів, витрат, боргів, залишків, адміністрування, фондів:	- з усіма елементами структури; - без залишків; - без боргів; - без адміністрування.
2. За рівнем адміністрування:	- стихійний (хтось із членів домогосподарства), - виконавчий директор (за домовленістю), - зовнішнє управління,
3. Профіцитні домогосподарства:	- наявність залишку; - залишок + заощадження; - залишок + резерв + інвестиції.
4. Дефіцитні домогосподарства:	- наявність боргу; - тимчасовий борг; - постійний борг; - розмір боргу.
5. За структурою доходів:	- переважання оплати праці (найманець); - переважання доходів від власності; - переважання доходів від підприємницької діяльності; - переважання трансфертів (державних, приватних).
6. За структурою витрат:	- переважання витрат на продукти, товари, послуги; - переважання витрат на обов'язкові платежі; - переважання витрат на формування залишку (повна економія з метою створення заощаджень); - диференційована структура (типова);
7. За структурою фондів:	- фонд - фонд фізичної особи; - фонд чоловіка (дружини) + фонд загальний; - фонд матері + фонд батька + фонд загальний; - фонд матері + фонд батька + фонд загальний + фонд дитячий; - фонд матері + фонд батька + фонд загальний + фонд дитячий + фонд батьків.
8. За типом житла:	- власне; - орендоване; - батьків.

9. За етапами життєвого циклу:	<ul style="list-style-type: none"> - первинні складаються з фізичних осіб, що окремо проживають, не зобов'язаних створювати фонди, крім фонду фізичної особи; - просте — складається з чоловіка та дружини, які виходять у ході формальної трансформації двох первинних домогосподарств (одруження) або в ході реального спільного проживання фізичних осіб (цивільний шлюб); - повне — складається з дітей, батька, матері, які трансформуються із чоловіка та дружини в ході народження та виховання (забезпечення) дітей. Ще один фонд дитячий; - повне + - дитині більше 18 років; - неповне складається з батька та дитини, матері та дитини, або окремо батька (матері) - діти дорослі, або бабуся та дідусь з онуками; - надповне - створення фонду для батьків.
--------------------------------	---

Подана класифікація має абстрактний характер. Далі представлена типологія для даної класифікації:

- первинне домашнє господарство: одне джерело доходів, один фонд;
- просте домашнього господарства: 3 варіанти отримання доходів (доходи у чоловіка та жінки, доходи лише у чоловіка, доходи тільки у жінки);
- повне домашнє господарство: чоловік – батько, дружина –матір, формується дитячий фонд.

Найчастіше домогосподарство формується з повнолітніх партнерів із повних сімей, кожен партнер спочатку окремо створює своє первинне домашнє господарство, потім разом вони створюють просте домашнє господарство, далі народжується дитина (діти) і формується повне через 18 років. Коли з повного домашнього господарства йде доросла дитина домогосподарство залишається повним, якщо є ще інші (дорослі) діти, при смерті одного з батьків залишається неповне.

1.2 Нормативно - правове регулювання домашніх господарств.

При вивченні класифікації та типології домашніх господарств варто звернути увагу на велику кількість зв'язків і відносин усередині домашніх господарств та між домашніми господарствами. Для того щоб домогосподарства успішно функціонували в суспільство необхідне нормативно

- правове регулювання даних зв'язків усередині домогосподарства та між ними. Отже, розглянемо нормативно-правове регулювання домашніх господарств в Україні. Так як дуже часто домогосподарство визначають та описують близькими поняттями саме до родині, то насамперед розглянемо Цивільний кодекс.

Цивільний кодекс України від 19.06.2003 р. № 980-IV (остання ред. від 22.02.2024) [46], цей кодекс регулює сімейні відносини, включаючи інститут шлюбу, регулює вирішення спорів усередині родині, пріоритету сімейного виховання, прав та обов'язків подружжя, дітей, батьків, аліментних зобов'язань та інше. В рамках теми даної роботи найбільший інтерес становлять положення ЦК України, що стосуються майнових та аліментних відносин. Не можна обійти стороною та важливість розгляду Податкового кодексу України (від 23.12.2010 №2856-VI) [47]. Адже, як було виявлено раніше, домашні господарства є платниками податків, формуючи при цьому основну частину доходів до бюджетів держави, а також домашні господарства з метою задоволення інтересів отримання доходів змушені зіштовхуватися із трудовими відносинами.

Податковий кодекс розкриває основні поняття податкової галузі, правові режими різних видів податків. Законодавство про податки та збори регулює відносини щодо встановлення, стягнення, ведення податків і зборів до, і навіть відносин із податкового контролю, податкових правопорушень тощо.

Розглянувши нормативно-правову базу домашніх господарств, звернемо увагу на те, що більшою мірою розглядалися майнові відносини, у тому числі так чи інакше пов'язані із фінансами. Тому перейдемо до розгляду питання фінансів домашніх господарств.

1.3 Сутність фінансової діяльності домашніх господарств.

Щоб розглянути питання фінансів домашніх господарств розглянемо детальніше поняття фінансів. Поняття фінансів трактується по-різному, однак, наведемо загальне визначення: «фінанси – це сукупність фінансових відносин

організованих державою, у процесі яких здійснюється формування загальнодержавних фондів та їх використання для вирішення економічних, соціальних та політичних завдань». [49]

Для існування фінансів необхідні гроші чи кошти, які можна перетворити на гроші, якщо вони відсутні, то немає і фінансів, тому що фінанси похідне поняття грошей.

Поняття «фінанси» акумулює у собі три основні якості:

- Фінансові ресурси – це кошти, які є у розпорядженні держави та господарюючих суб'єктів. Вони формуються за рахунок різних видів доходів, відрахувань та надходжень, що використовуються на розширене відтворення, матеріальне стимулювання, матеріальні потреби товариства та ін.

- Фінансування – забезпечення необхідними коштами, де фінанси розглядаються як джерела, обсяги, види та способи забезпечення економічних суб'єктів (держави, підприємств, домашніх господарств), регіонів, соціально-економічних програм ресурсами та є інструментом забезпечення потреб у засобах шляхом надання адресного спрямування грошовим потокам відповідно до уявлення про потреби у них;

- Розподільні відносини є основними фінансами, визначаючи їх у самостійну економічну категорію. У процесі функціонування економіки відбувається перерозподіл вартості між господарюючими суб'єктами, конкретизується цільове використання, те саме відбувається і на основі фінансів, завдяки яким здійснюється перерозподіл вартості громадського продукту у всіх структурних підрозділах та рівнях економіки.

Таким чином, фінанси являють собою економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих та децентралізованих фондів коштів, з метою виконання функцій та завдань держави та забезпечення умов для простого та розширеного відтворення. [50] Сутність фінансів проявляється у функціях:

- функція планування передбачає розподіл обмеженого обсягу фінансових ресурсів у часі, з урахуванням цілей та пріоритетів, шляхи їх досягнення,

виходячи з розмежування повноважень між державою та її суб'єктами, органами місцевого самоврядування, а також розроблення бізнеспланів розвитку підприємств, кошторисів доходів та витрат домашніх господарств.

– функція реалізується шляхом складання бюджетів та встановлення порядку оподаткування, планів розвитку та прогнозів тощо.

– функція організації визначає процес побудови внутрішньої системи регулювання та контролю бюджетних потоків, вибір підприємствами організаційно-правових форм, розмежування повноважень гілок влади, визначення прав та обов'язків фінансових підрозділів.

– функція стимулювання визначає вибір оптимальних варіантів що забезпечують виконання поставлених цілей та облік поведінки людей при ухваленні рішень у стратегічних фінансових завданнях.

У процесі діяльності, пов'язаної з регулюванням реального грошового обороту, реалізуються три основні функції фінансів (рис. 1.2)

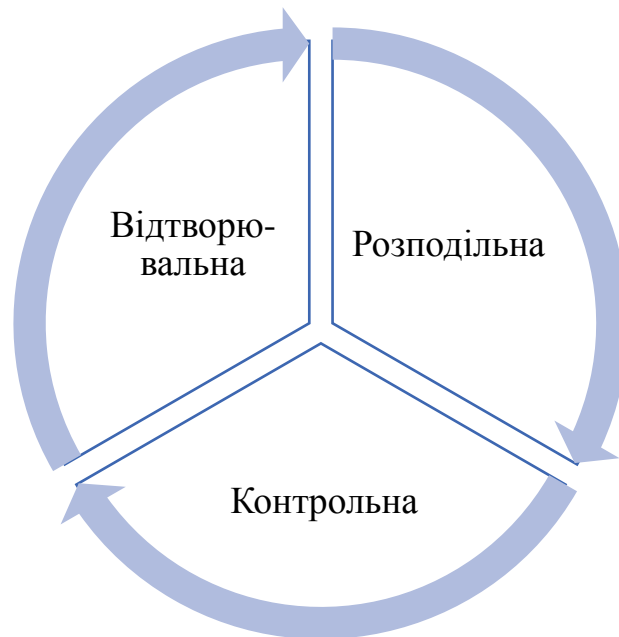

Рисунок 1.2 – Основні функції фінансів

• Відтворювальна функція спрямована на забезпечення балансу матеріальних, трудових та грошових коштів, у процесі кругообігу капіталу простого та розширеного відтворення. Безперервний кругообіг коштів

називається стадією обороту капіталу, і починається він з авансування коштів на придбання сировини та матеріалів, оплату робіт та послуг.

- Розподільна функція – основна, безпосередньо пов'язана з відтворювальним процесом, оскільки виручка від реалізації підлягає подальшому розподілу та перерозподілу, що характеризує розподільний характер фінансів.

Фінансовий метод розподілу ресурсів охоплює різні рівні управління економікою: державний, регіональний, місцевий, його різноманіття породжує різні види розподілу – внутрішньогосподарські, внутрішньогалузеві, міжгалузеві, територіальні. Держава за допомогою фінансового механізму вилучає частину доходу, отриманого в одних сферах економіки, і спрямовує їх у інші сфери, зокрема соціальну.

Розподільна функція фінансів здійснюється відповідно до правових норм, актів, положень, сукупність яких має регулювати фінансову діяльність та відтворювальний процес. Процес перерозподілу, тобто вторинного розподілу через централізовані фонди, національного доходу визначається характером фінансової політики держави.

- Контрольна функція – її основу становить характер руху фінансових ресурсів, тобто як складаються пропорції у розподілі грошових коштів та як забезпечується своєчасність надходження фінансових коштів ресурсів у розпорядження суб'єктів господарювання.

Регулююча функція фінансів проявляється у системі фінансових відносин, її побудові, ієрархії, яка видозмінюється з урахуванням економічних процесів, які у суспільстві. Регулююча функція здійснюється в областях, де провідну роль займає держава, наприклад оборона та соціальні послуги населенню. [52]

Фінанси домашніх господарств визначають по-різному: як сукупність грошових коштів домогосподарств, як систему використання цих коштів, як сукупність відносин, що виникають при використанні та формуванні цих коштів. Після вивчення навчальної літератури та аналізу запропонованих визначень, можна сказати, що фінанси домашніх господарств – це сукупність діяльностей відносин щодо створення, збереження, використання, збільшення

сімейних та індивідуальних фондів грошових коштів. Для повнішого розгляду питання були вивчені також і роботи зарубіжних авторів [53], отже, в одній із робіт йдеться про те, що фінансове становище домашнього господарства впливає рівень індивідуального добробуту. Як відомо загальне добробут країни залежить від добробуту кожного. Підтвердження цих слів можна знайти у величезній кількості досліджень на тему фінансів, фінансової грамотності тощо. Таким чином, має місце така пропозиція про те, що у фінансовій системі все крутиться навколо фінансів домашніх господарств (а саме з фінансів як окремо кожного громадянина, і їх об'єднань – родині).

Як було зазначено вище, сутність фінансів домогосподарств проявляється у функціях. Різні джерела (навчальні посібники, статті, електронні ресурси) по-різному перераховують функції фінансів домашніх господарств. Найчастіше їх перераховують як функції фінансів (функція регулювання, розподілу, контролю тощо). Однак є і інші тлумачення, а саме, що фінанси домашніх господарств виконують такі основні функції:

1. Функція забезпечення домогосподарів (домогосподарств, громадян, громадян) матеріальними, соціально-культурними благами та послугами.

2. Розподільчу функцію (тобто вартість ВВП та індивідуального доходу розподіляється між: людьми та державою; домогосподарствами та підприємствами; між членами родині всередині неї).

Таким чином, виходячи з цих функцій, можна сказати, що мета домашніх фінансів господарств – це формування доходів індивідуальних бюджетів та подальше користування цими доходами для задоволення поточних потреб, а також для накопичення з метою задоволення подальших потреб у майбутньому. Звідси можна виділити функції:

- Споживча функція. Споживання для домогосподарств – це необхідність та важлива частина побутового життя.

- Ощадна функція. Ця функція впливає з попередньої, оскільки домогосподар за допомогою інструменту заощадження вирішує важливі проблеми, такі як: збереження коштів на майбутнє споживання, по можливості

збереження звичної структури фінансів усередині домогосподарства, забезпечення членів родині тощо. [54]

Фінанси домогосподарств є важливим показником соціальної та фінансової сторони суспільства. Фінанси домашніх господарств також є одним із основних джерел доходів (поповнення) державного бюджету, а також є джерелом інвестицій у економічному розвитку країни. Виходячи з цього, можна виділити фінансові рішення, з якими стикається домашнє господарство у процесі свого функціонування:

1. Про розподіл коштів, як у споживання, і заощадження. Дані рішення приймаються у кожному домашньому господарстві самостійно, тобто, які фінансові ресурси спрямувати на споживання та задоволення потреб, а які на збереження для майбутнього.

2. Про інвестування. Такі рішення ухвалюються після того, як домогосподарство визначило суму для збереження, але приймають рішення як та у якій формі зберігати ці кошти. Особисте інвестування в цьому випадку визначається як процес розподілу збережених (накопичених) заощаджень між різними активами.

3. Про боргове фінансування. Дані рішення приймаються тоді, коли домогосподарству необхідне ще одне джерело фінансування, але за умови формування боргового зобов'язання.

4. Про управління фінансовими ризиками. Фінансові ризики є невід'ємною частиною фінансових процесів, оскільки майбутня фінансова ситуація є частіше всього невизначеною.

У результаті аналізу теоретичної бази було визначено, що домогосподарству необхідно формувати бюджет для подальшого споживання, заощадження та інвестування.

2 БЮДЖЕТ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ.

2.1 Економічна структура домашнього господарства.

З питання про схематичне абстрактне зображення доходів та витрат домогосподарств є кілька поглядів, однак, найповнішу картину можуть дати доходні та видаткові схеми.

Рисунок 2.1 – Схема доходів домашніх господарств

Розглянемо докладніше поняття доходів (рис. 2.1). Доходами називають грошові кошти (або матеріальні цінності), отримані фізичною чи юридичною особою, домашнім господарством, державою внаслідок діяльності (що приносить вигоду, дохід і так далі) за певний період. Найчастіше розуміють під доходами:

1. Доходи держави – доходи, одержувані державою внаслідок її діяльності зі стягнення податків, мит, платежів, іноземних кредитів, іноземної допомоги тощо. Дані доходи використовуються для здійснення функцій держави.

2. Доходи організації – збільшення економічних вигод у результаті надходження активів (коштів, іншого майна) та (або) погашення зобов'язань, що призводить до збільшення капіталу цієї організації (не враховуючи вклади учасників, власників майна). [56]

3. Доходи населення – особисті доходи домогосподарств (громадян, сімей), сукупності що представляють собою загальну суму грошових коштів, матеріальних цінностей, і навіть доходів у грошовій, а й натуральній формі (рис.2.2).

Рисунок 2.2 – Різновиди доходів населення

У понятті доходу домашнього господарства насамперед можна виділити:

- Доходи у натуральній формі. До цих видів доходів відносяться продукти, отримані в особистому підсобному господарстві (садівництва, городництва), а також натуральна оплата сільськогосподарських підприємств.

- Доходи у грошовій формі. Грошові доходи, як відомо, превалюють над доходами у натуральній формі. Служба статистики дає можливість розглянути

доходи населення найчастіше лише у грошовій формі. Виділимо грошові доходи відповідно до даних про обсяг та структурі доходів:

- Доходи від оплати праці.
- Соціальні виплати.
- Доходи від підприємницької діяльності.

Також розрізняють поняття зароблених та отриманих доходів. Зароблені доходи – це доходи, які домогосподарство заробило у процесі та в результаті трудової діяльності, а доходи, що надходять – це, наприклад, трансфертні платежі, а також деякі види соціальної державної допомоги. Сюди також можна віднести і випадкові доходи – наприклад, лотереї та виграші, а також доходи отримані у зв'язку з порушенням закону (уникнення сплати податків, доходи від незаконних фінансових операцій тощо). Для більш глибокого розуміння доходів домашніх господарств розглянемо основні поняття, що використовуються для вимірювання доходів домогосподарств (табл. 2.1) [59]

Таблиця 2.1 – Таблиця доходів і витрат домогосподарства

Доходи	Витрати та заощадження
Доходи від підприємницької діяльності	Купівля товарів і оплата послуг
Оплата праці найманих працівників	Обов'язкові платежі та внески
Доходи найманих працівників від підприємств і організацій, крім оплати праці	Заощадження у вкладах та цінних паперах
Соціальні трансферти	Витрати на покупку нерухомості
Доходи від власності	Придбання іноземної валюти
Доходи від продажу іноземної валюти	Зміна коштів на рахунках індивідуальних підприємців
Гроші, отримані по переказах	Зміна заборгованості за кредитами
інші доходи	Гроші, відіслані по переказах
Всього грошових доходів	Всього грошових витрат і заощаджень
Перевищення витрат над доходами	Перевищення доходів над видатками
Баланс	Баланс

Також розглянемо витрати домогосподарств. Зазвичай витрати визначають як зменшення економічних вигод та (або) збільшення зобов'язань. Витрати домашніх господарств – це витрати на споживання та заощадження, накопичення для подальшого споживання, також це оплата товарів та послуг, це витрати на зв'язок транспорту тощо. Після проведеного теоретичного аналізу

можна зробити висновок, що існують різні підходи до класифікації видатків домогосподарств (рис. 2.3, рис. 2.4).

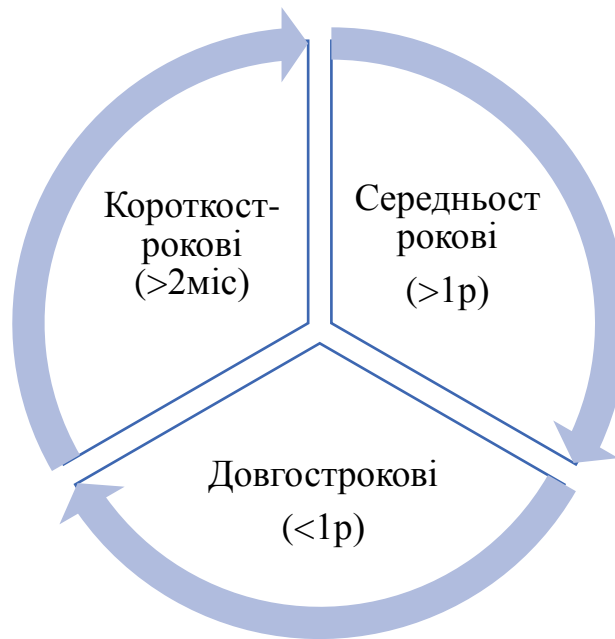

Рисунок 2.3 – Класифікація видатків домогосподарств залежно від терміну

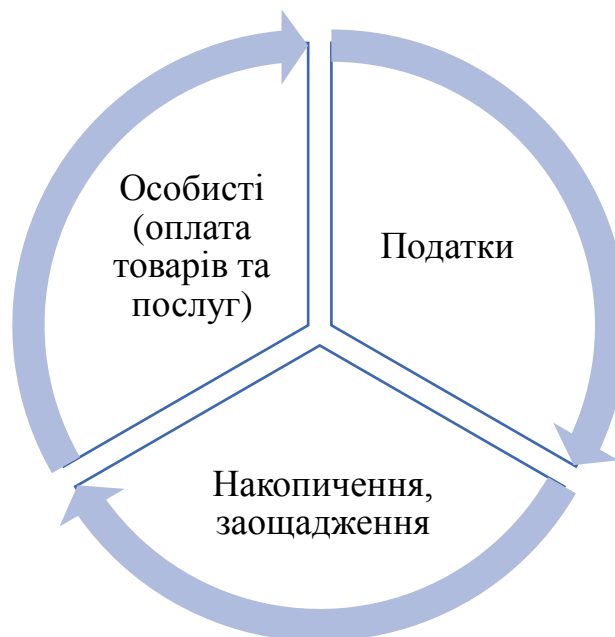

Рисунок 2.4 – Класифікація видатків домогосподарств залежно від призначення

До короткострокових відносять продукти харчування та транспорт; до середньострокових – одяг, взуття; до довгострокових – квартира, автомобіль, меблі.

Окрім видатків потрібно розглянути класифікацію витрат (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 – Класифікація витрат

Класифікація витрат.	
1.Обов'язкові витрати.	- податкові ставки (податок на майно, транспортний податок, земельний податок); - експлуатаційні витрати на житло, включаючи винаймання житла (діапазон цін та умов); - умови придбання житла (первинне, вторинне); - умови надання кредитів, позик та їх погашення; - інші обов'язкові витрати (наприклад, витрати на освіту).
2. Витрати харчування.	- діапазон цін на продовольчі та супутні товари; - ціни та умови у місцях громадського харчування (їдальня, кафе);
3.Витрати транспортні послуги.	міський громадський транспорт (автобус, тролейбус, трамвай, метро) – тарифи; - міжміський та приміський транспорт – тарифи; - міжнародний транспорт (авіа, залізничний, автобус); - експлуатаційні витрати на особистий транспорт.
4. Витрати на промислові товари.	- пов'язані з житлом; - пов'язані з домогосподарством.
5. Витрати на послуги.	- зв'язок (стаціонарний, мобільний, Інтернет); - перукарня; - косметологія; - ремонтні (взуття, одяг, домашня техніка, житло); - весільні (та інші перетворювальні); - відпочинок (боулінг, нічні клуби, кінотеатр, кафе, концертні зали, музеї та ін); - освітні (в/о, курси, дошкільне); - туристичні.
6. Витрати здоров'я	- платні медичні послуги; - ліки.
7. Інші витрати	

В основному витрати домашніх господарств мають грошовий характер, тому розглянемо структуру грошових витрат, що надається державною службою державної статистики (див. рис. 2.5).

Рисунок 2.5 - Структура грошових витрат в Україні в 2021 р. [60]

Продовжуючи тему витрат домашніх господарств, варто розглянути взаємодію домогосподарств із фінансовими організаціями, які формують фінансову систему домашнього господарства. Фінансова система як сукупність фінансових організацій, з якими взаємодіє домашнє господарство, впливає на обов'язкові витрати домашніх господарств. При взаємодії з різними фінансовими організаціями можуть формуватися такі обов'язкові витрати:

- платежі за кредитами (і позиками) від комерційних банків, мікро фінансових організацій, ломбардів, кредитних кооперативів.
- платежі зі страхування.

Отже, розглянувши фінансову структуру домашніх господарств, можна дійти невтішного висновку про тому, що класифікація витрат домашніх господарств може бути індивідуальною: наприклад, для деяких домашніх господарств оплата освіти включається до обов'язкових витрат.

Однак варто зазначити загальний важливий елемент усіх обов'язкових витрат, який полягає в тому, що невиконання зобов'язань веде до наслідків адміністративного характеру.

2.2 Проблеми ведення звітності в домогосподарстві.

Незважаючи на те, що існує поняття домашньої бухгалтерії як такого бухгалтерського обліку та фінансового обліку домогосподарств не існує та домогосподарський облік у плані теорії лише виникає. Все ж таки для наочності і порівняння будемо застосовувати такі терміни як: домашня бухгалтерія (облік господарських операцій за умов діяльності домашніх господарств); персональна система ведення обліку (програмне забезпечення, призначене для ведення обліку доходів, витрат на умовах діяльності домашніх господарств).

Оскільки при управлінні фінансовими коштами необхідно стежити за виконанням бюджету необхідно розглянути це поняття. Бюджет домашнього господарства – це форма утворення та використання коштів, а також прийнято вважати, що – це баланс фактичних доходів та витрат домогосподарства. Для домогосподарств доречно застосовувати наступні три поняття чи інструменти виконання завдання щодо збереження та покращення структури бюджету:

- Домашнє фінансове планування. Планування у найпростішій формі – це невід'ємна частина фінансового функціонування домашнього господарства. Необхідне фінансове планування для раціонального використання фінансових ресурсів.

- Фінансовий менеджмент домашнього господарства. Основна функція прийняття фінансових рішень з метою отримання позитивного фінансового результату. Менеджмент фінансів у домогосподарстві включає дві основні частини: управління поточними витратами та доходами, а також управління інвестиціями.

- Домашня бухгалтерія. Це облік доходів та витрат з метою відстеження та контролю витрат, подальшого аналізу даних обліку, прийняття фінансових рішень.

Всі ці три інструменти для вирішення фінансових завдань та питань пов'язані. Фінансовий менеджмент включає фінансове планування. Фінансове планування ведеться домашньому господарстві по-різному. Цей процес буває не систематичним, не регулярним, але він здійснюється при необхідності. Не незважаючи на те, що фінансове планування домогосподарства відрізняється від фінансового планування на підприємстві (розмір домогосподарства, законодавча основа для ведення бухгалтерського обліку, цілі діяльності), для успішного фінансового планування необхідний постійний облік доходів та витрат. Таким чином, можна зробити висновок про те, що з повноцінного управління фінансами необхідна домашня бухгалтерія. [62] Домогосподарський облік (домашня бухгалтерія) та бухгалтерський облік на підприємстві має як відмінності, а й подібні боки, розглянемо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Подібності ведення бухгалтерського обліку на підприємстві підприємстві та в домогосподарстві

Безперервність ведення обліку	Ця умова повинна виконуватися, оскільки в іншому випадку, домашнє господарство відчуватиме не тільки труднощі з веденням обліку, але також будуть виникати помилки
Відображення всіх господарських операцій	Уникнення проблем, що виникатимуть з питаннями про джерела доходів та напрямками витрат; аналіз та конкретне фінансове відображення без прогалин
Система бухгалтерських рахунків	Ця система передбачає угруповання об'єктів за економічною ознакою; групують усі види прибутків та витрат

Подвійний запис	Оскільки кожний актив та пасив балансу може зменшуватись або збільшуватись, тому необхідно відображати інформацію про об'єкт обліку за допомогою рахунків, що складається з двох частин – дебет та кредит
Складання балансу	Для того, щоб у домогосподарстві правильно розподілявся бюджет, в основі домашньої бухгалтерії складається баланс (рівновага між прибутком та витратами)
Застосування бухгалтерських систем	Спірне питання, оскільки багатьом домашнім господарствам просто легше вести облік
Письмово	Записуючи та відображаючи фінансово – господарські операції
Електронний облік	В електронному вигляді, у програмах Excel, Word. При цьому самостійно організовуючи облік

І лише в інших випадках при веденні обліку домогосподарство використовує можливості бухгалтерських персональних систем. Ця система характеризується простотою використання та управління, наявністю базових готових налаштувань рахунків для побутового застосування, спрощена система безпеки. Домогосподарство має право використовувати і звичайне програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, однак, таких програмах зайва складність та непотрібні функції для звичайного ведення обліку у домашньому господарстві. [64]

Можна виділити наступні проблеми ведення домашньої бухгалтерії (домогосподарського обліку):

- тема домогосподарського обліку, домашньої бухгалтерії недостатньо досліджена;
- ведення обліку в умовах діяльності домашніх господарств не регулюється законом, немає нормативно-правової бази;
- ведення домашньої бухгалтерії передбачає облік усіх господарських операцій, що потребує часу, тому для цього виду діяльності необхідно обрати відповідального серед членів домашнього господарства;
- для ведення обліку відповідальній особі необхідно мати базові знання про ведення бухгалтерії;

– низька поінформованість домашніх господарств про персональні системи обліку.

Вирішення цих проблем, швидше за все, полягає у підвищенні фінансової грамотності населення та у розвитку теоретичних знань у сфері домогосподарського обліку, а також у розвитку та спрощенні систем персонального обліку.

2.3 Бюджети домашніх господарств за умов сучасної соціально – економічної ситуації в Україні

Бюджет домашнього господарства – це форма освіти та використання коштів, а також прийнято вважати, що – це баланс фактичних доходів та витрат домогосподарства. Бюджет домашнього господарства може бути фактичним та розрахунковим. Фактичний бюджет домашнього господарства – це уявлення домогосподаря про джерела та напрямки витрачання коштів у письмовій формі.

Розрахунковий бюджет – сукупність нормативних показників, що розраховуються організаціями, які вивчають рівень життя населення: прожитковий мінімум, відновлювальний споживчий бюджет та бюджет середнього достатку. Розрахункові бюджети є орієнтиром для конкретного домашнього господарства бюджетування. Прожитковий мінімум характеризує достатній для людини набір продуктів харчування, мінімальний набір непродовольчих товарів та послуг у грошовому виразі. [65]

Розглянемо інші індикатори фінансів домашніх господарств, показники яких дозволяють оцінити становище домашніх господарств (рис. 2.4).

Рисунок 2.6 – Основні показники оцінки стану домашніх господарств

1. Споживчі витрати на душу населення місяць. Такі витрати спрямовані на споживчі товари короткострокового та довгострокового застосування. Споживчі витрати в різних країнах представлені по різному. В середньому на душу населення в Чернігівській припадає менше гривень на місяць на споживчі витрати, ніж в Україні. Швидше за все, ця різниця пов'язана з показником населення Чернігівської області.

Оскільки цей показник на душу населення представлений на офіційному сайті державної статистики тільки до 2022 року, тому для оцінки динаміки та оцінки більш сучасної ситуації розглянемо показник споживчих витрат домашніх господарств (в середньому на члена домашнього господарства; грн на місяць) на рисунку 2.7.

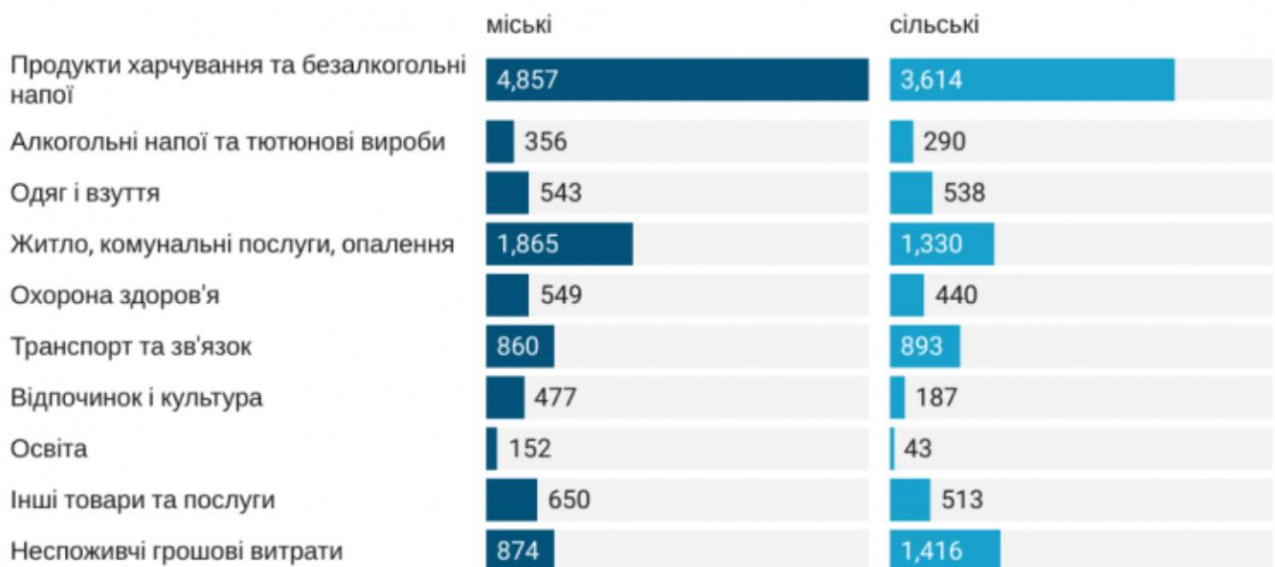

Рисунок 2.7 – Споживчі витрати домашніх господарств на місяць [67]

Простежимо динаміку по Україні, спостерігається постійне зростання (з 2021 по 2022 рр. – 108, 58 %; 2020 – 2021 рр. 107 %) – це пов'язано з постійним зростанням цін на споживчі товари.

2. Грошові доходи загалом на душу населення на місяць. Грошові доходи мають неоднозначну тенденцію щодо України, а саме то зростання, то зниження, проте, на даному короткому проміжку часу спостерігається зростання 110%. Незважаючи на те, що немає даних щодо Чернігівської області за 2021 рік, все ж таки видно в 2020 році, що середньодушові грошові доходи за Чернігівській області нижче ніж Україні на 6126 грн. на місяць чи 25 %.

3. Середньомісячна номінальна нарахована плата. Спостерігається зростання заробітної плати 104%, варто зауважити, що зростання заробітної плати менше ніж темпи зростання споживчих витрат.

4. Середній розмір призначених місячних пенсій. Як по Україні, так і по Чернігівській області спостерігається зростання 109% з 2021 до 2022 року.

Розглянувши основні індикатори фінансів домашніх господарств, варто зробити наступні висновки:

- ціни в Чернігівській області вищі, ніж по Україні.
- прожитковий мінімум у Чернігівській області вищий, ніж по Україні

– темпи зростання в Чернігівській області за показниками доходів, витрат населення найчастіше такі ж як і в цілому по Україні.

– темпи зростання заробітної плати (104%) менше темпів зростання споживчих витрат (107%).

– на бюджет домашніх господарств та на індикатори фінансів домашніх господарств впливає соціально-економічна ситуація в державі. Сучасна соціально-економічна ситуація в країні в останні роки погіршилася на тлі валютної кризи, що почалася в наприкінці 2021 року та повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Економічну ситуацію в країні найчастіше характеризують такі показники:

- рівень інфляції;
- економічне зростання та економічний розвиток.

Криза - явище, у якому інфляція підвищується, економічне зростання знижується. Почнемо з розгляду показника – рівень інфляції. Висока інфляція, як відомо, негативно впливає на всі сторони життя країни, в тому числі і на рівень фінансової забезпеченості домогосподарств.

Розглянемо індекси споживчих цін (ІСЦ) на товари та послуги. Спостерігається явне зростання інфляції, а саме у 2022 році зростання 6,44 відсотка стосовно 2021 року. Щорічно ІСЦ на товари та послуги зростали приблизно на 3 відсотки. ІСЦ на товари та послуги наприкінці 2019 року різко зросли, на початку 2020 року ІСЦ на товари та послуги мали найвищі значення (порівняно з 2019 та 2020 рр.), потім до кінця 2021 року ціни знизилися. [68]

Спостерігається зростання інфляції у країні та зростання цін на товари та послуги, що негативно позначається бюджеті домашнього господарства. Як відомо доходи домашніх господарств утворюють частину ВВП. Розглянемо з цієї позиції економічну ситуацію у країні (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Темпи зростання ВВП Україні [70]

Візьмемо за показник економічного зростання – темпи зростання ВВП у відсотках (рис. 2.8). З початку повномасштабного вторгнення спостерігається значне зниження економічного зростання (ВВП у 2022 році знизився до рекордного показника 31,4). Це говорить про погіршення економічної ситуації в країні, про погіршення складу та структури бюджетів населення (домашніх господарств).

3 ЗАГАЛЬНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ВИТРАТ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз податкових платежів домогосподарств.

Обов'язкові платежі домашніх господарств можна поділити на дві категорії. Перша – податки та збори з фізичних осіб, друга – комунальні платежі населення. Однак в даному випадку, ми розглянемо саме податки та збори. Відносини, що виникають з приводу сплати податків та зборів фізичними особами, регулює податковий кодекс України. Види податків і зборів по Україні такі (див. рис. 3.1, табл. 3.1)

Рисунок 3.1 – Види податків

Таблиця 3.1 – Головні критерії податкових платежів

КРИТЕРІЙ	ВИДИ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ:
Спосіб стягнення	<ul style="list-style-type: none"> ● прямі – сплачуються з доходів та майна платників; ● непрямі – існують у формі цінової надбавки
Суб'єкт оподаткування	<ul style="list-style-type: none"> ● з фізичних осіб; ● з юридичних осіб; ● змішані
Об'єкт оподаткування	<ul style="list-style-type: none"> ● на споживання (ПДВ, акциз); ● на доходи чи прибуток; ● на майно; ● ресурсні (за користування водою, лісом, радіочастотами тощо)
Рівень управління	<ul style="list-style-type: none"> ● загальнодержавні – визначаються законодавством як обов'язкові до сплати на всій території країни; ● місцеві – встановлюються органами місцевого самоврядування
Періодичність сплати	<ul style="list-style-type: none"> ● регулярні; ● одноразові

Податки сплачуються домогосподарствами (як фізичними особами). Варто наголосити на необхідності введення статті витрат за обов'язковими платежами – податки та збори до системи персонального обліку.

3.2 Аналіз комунальних та орендних платежів домогосподарств

Далі розглянемо обов'язкові витрати на витрати на житло – експлуатаційні витрати на житло, включаючи винаймання житла. Для початку розглянемо витрати на оренду житла (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Ціни на нерухомість в Україні

Плата за оренду 1-кімнатної квартири, грн

Регіон	грудень 2022	квітень 2023	Зміна, %
Україна	5 699	6 101	7,1
Закарпатська	8 706	13 123	50,7
Львівська	10 977	11 543	5,2
м.Київ	7 637	7 591	-0,6
Хмельницька	7 165	7 182	0,2
Чернівецька	7 095	7 095	0,0
Черкаська	5 958	6 224	4,5
Дніпропетровська	6 080	6 131	0,8
Полтавська	5 560	5 811	4,5
Рівненська	5 314	5 736	7,9
Волинська	5 049	5 557	10,1
Вінницька	5 082	5 259	3,5
Житомирська	4 440	5 036	13,4
Івано-Франківська	4 794	4 922	2,7
Одеська	4 600	4 669	1,5
Кіровоградська	4 906	4 606	-6,1
Тернопільська	4 047	4 466	10,3
Київська	4 066	4 189	3,0
Чернігівська	3 740	3 740	0,0
Харківська	3 430	3 531	2,9
Миколаївська	3 373	3 432	1,8
Херсонська	2 905	2 960	1,9
Запорізька	2 931	2 769	-5,5
Сумська	2 473	2 769	11,9
Донецька	немає даних	немає даних	-
Луганська	немає даних	немає даних	-

Дані: Держстат

Дані м.Прилуки Чернігівської області відрізняються від даних по Україні: в Прилуках спостерігається приріст в ціні з оренди за всіма видами оренди, крім однокімнатних квартир. Це пов'язано з особливостями руху населення, в Прилуках досить багато гостей міста, яких найбільше цікавить оренда. А також оренда в Прилуках дешевша, ніж у середньому по Україні, що робить її доступнішою:

- 1 та 2 кімнатні квартири на 636 грн. за кв. м. та 1306 грн. за кв. м.
- офіси на 1947 грн. за кв. м.

- торгові площі на 5736 грн. за кв. м.

Розглянемо структуру доходів домашніх господарств за умови оренди житла, для цього співвіднесемо середній дохід (грн. на місяць) та середні ціни з оренди (грн. на місяць). В середньому обов'язкові витрати на оренду однокімнатної квартири займають приблизно половину середнього прибутку. Причому по Україні - 41%, що на 8% менше ніж у Чернігівській області. [72]

Варто зазначити про зростання абсолютного показника – витрати на ЖКП, воду, газ тощо. У середньому на члена домашнього господарства витрати на місяць постійно зростають. Спостерігається незначне, але позитивне відхилення темпів зростання у розмірі 0,74. Що говорить про збільшення обов'язкових витрат домашніх господарств.

При аналізі структури за 2020-2022 роки варто зазначити про наступне:

- загалом структура зберігається, відхилення становлять не більше 2%;
- основна частина витрат припадає на електроенергію, газ та інші палива у 2020 році – 47%, 2021 – 49%, 2022 – 49%;
- приблизно 25 % щорічно посідає водопостачання та інші комунальні послуги;
- решта в межах 10-15% припадає на орендну плату та поточне утримання житлового приміщення.

Враховуючи ці дані, розглянемо тарифи та ціни на платні послуги населенню Чернігівської області. Після проведеного аналізу основних витрат домогосподарств стає зрозуміло, що великий відсоток (приблизно 50%) у структурі витрат займають видатки на електроенергію, газ, опалення тощо, адже саме за цими показниками маємо найбільші тарифи. [73]

Підсумовуючи цей розділ обов'язкових витрат, слід зазначити, що облік цих операцій (з оплати оренди, ЖКП, придбання житла тощо) також ведеться в домашній бухгалтерії. Ми розглянемо відображення експлуатаційних витрат, а також оренда. Як і раніше, розглянемо проводки за даними операціями на підприємстві та умовах домашньої бухгалтерії. На підприємстві відображається

заборгованість з дебету різних рахунків залежно від того для чого було укладено договір оренди, зазвичай використовуються рахунки.

На підприємстві схожим чином, як і оренда, відображаються операції з комунальними платежами. Розрахунок з постачальниками та підрядниками» використовується частіше, оскільки постачальник електроенергії, води тощо враховується для підприємства.

I, нарешті, розглянемо облік оренди та комунальних платежів у домашній бухгалтерії (Таблиця 36). Найчастіше оплата за всіма комунальними платежами проводиться раз на місяць за квитанціями (іноді за лічильниками в умовах оренди), тому в умовах персональної бухгалтерської системи варто запровадити статтю видатків «Квартира» з аналітикою за видами платежів.

Отже, проаналізувавши дані щодо розділу обов'язкових витрат – витрати на житло, варто зазначити:

- ціни на нерухомість у Прилуках нижче ніж у середньому по Україні;
- витрати з оренди житла (на прикладі 1-кімнатних квартир) займають приблизно 50% від усієї суми доходу;
- витрати на житлово-комунальні послуги, воду, електроенергію, газ та інші види палива щороку зростають;
- основна частина витрат на житлово-комунальні послуги, воду, електроенергію, газ та інші види палива припадають на: електроенергію, газ та інші палива; у 2020 році – 47%; 2021 – 49%; 2022 – 49% та приблизно 25% щорічно посідає водопостачання та інші комунальні послуги. [74]

3.3 Аналіз платежів домогосподарств за кредитами та позиками.

У процесі формування джерел доходів у домашніх господарств (не у всіх) виникають позикові (залучені) джерела коштів. Позикові джерела – кошти надані домогосподарствам у тимчасове користування на певні строки, після якого повертаються власникам. Такі кошти можна поділити на:

– кредити банків – довгострокові та короткострокові суми, отримані від банку у борг із певними умовами повернення, а також із виплатою відсотків за використання даних сум.

– позики – суми, отримані від інших домогосподарств, фізичних осіб, юридичних осіб у борг на різні цілі з певними умовами, терміном повернення.

– цільове фінансування – кошти від інших організацій, уряду для здійснення заходів цільового призначення.

– необхідність залучення даних коштів визначається індивідуально домогосподарствами.

На цю потребу можуть вплинути наступні фактори, наприклад:

– рівень доходів: люди з більшим рівнем доходів здатні та мають більше високий попит на кредити та позики з метою задоволення своїх потреб;

– стадія життєвого циклу: потребу в кредитах частіше мають молоді родині;

– стадія економічного циклу: домогосподарства при економічному підйомі

частіше звертаються за кредитами та позиками, тому що пояснюють це хорошими фінансовими прогнозами;

– коливання процентних кредитних ставок – чим вищі ставки за кредитні кошти (ресурси), тим менше буде попит ними.

Загалом усі залучені кошти можна поділити на три групи:

- довгострокові: пов'язані з покупкою квартири, землі, будинку;
- середньострокові – довгострокові: направлені на купівлю товарів та речей довгого користування: автомобілі, техніка, меблі;
- короткострокові. найчастіше це разове кредитування, суми спрямовані на задоволення будь-яких поточних потреб.

Кредити та позики відіграють важливу роль у житті домогосподарів, особливо для молодих сімей, які беруть довгострокові кредити на купівлю житла, меблів, машин тощо. [76]

Умови надання та погашення для кожного банку різні, хоч і мають деякі подібності (наприклад, необхідно мати хоч якийсь заробіток, щоб мати можливість погасити кредит та відсотки). Але найголовніша умова – обов'язковість повернення грошових коштів, тому оплату кредитів та позик включають до обов'язкових витрат домашніх господарств. Саме тому необхідно ретельно зважувати рішення щодо оформлення кредитів, щоб не опинитися у чорному списку боржників.

Оскільки дані за 2023 рік лише за перші 5 місяців, проаналізуємо динаміку за період із 2021 по 2022 рр. Якщо аналізувати Україну загалом, то спостерігається зниження обсягу наданих кредитів на 2611331 млн. грн., У тому числі по Чернігівській області - зниження на 22184 млн. грн. на рік. Спостерігається також і зниження рівня заборгованості: Україна - на 648 795 млн. грн., По Чернігівській області - на 6 915 млн. грн., Проте рівень заборгованості знижується повільніше всього на 6% по Україні і на 8% по Чернігівській області, час як обсяг наданих кредитів знижується на 34% по Україні та на 38% за Чернігівською областю. Заборгованість із кредитів у Україні на 01.05.2021 перевищила 10,5 трлн. грн., таким чином, у середньому кожен мешканець України винен за кредитом 73 000 грн., по Чернігівській області борг душу населення становив 80 000 грн., Що становить приблизно 4,5 середньої заробітної плати. [77]

Якщо знову розглядати домашню бухгалтерію, при надходженні грошових коштів із позикового джерела необхідно додати до обліку нове джерело коштів, платежі та витрати на оплату кредиту і відсотків, їх необхідно також вести в домашній бухгалтерії.

В умовах домашньої бухгалтерії дещо простіше. При оформленні кредиту видається документ, у якому зазначено суми необхідних (щомісячних) платежів.

Можна ввести категорію джерел рахунків «Кредит» з аналітикою за видами кредиту. При цьому при надходженні коштів за дебетом записуємо, наприклад рахунок «Готівка», а за кредитом джерело «Кредит». Для погашення кредитів та позик, слід завести категорію витрат «Кредит» з аналітикою за видами

кредитів, при цьому погашення – дебетується за категорією витрати «Кредит» та кредитується за рахунком «Готівка».

Таким чином, в умовах персональної бухгалтерської системи необхідно запровадити рахунки за кредитами (позикам, іпотекою).

Узагальнемо всю інформацію вище та розглянемо загалом обов'язкові витрати. Бюджет кожного домогосподарства будується індивідуально, залежно від деяких факторів, обов'язкові витрати також будуються індивідуально у структурі бюджету. Кожна стаття обов'язкових витрат залежатиме від наступного: Чи має домашнє господарство майно, транспорт, землю у володінні? Як вирішується питання наявності житла? Чи є у домашнього господарства зобов'язання щодо кредитів та позик?

Оплачуються житлово-комунальні послуги, інтернет. Якщо необхідно оплачувати іпотечний кредит (житловий кредит) – з'являється стаття витрат – квартплата або ЖКП (з можливою аналітикою з послуг), а також стаття витрат іпотечний кредит (який може бути як окремою статтею витрат, так і аналітикою до статті витрат повернення кредитів та позик). Оренда житла (квартири, кімнати у гуртожитку). При оренді можуть також бути пред'явлені домашньому господарству та зобов'язання щодо сплати ЖКП, інтернету. [78]

Кожен із вище перерахованих факторів впливає на структуру бюджету, проте при його формуванні важливо враховувати те, що необхідно «жити за коштами». Таким чином, залежно від доходу домашнього господарства частина обов'язкових витрат може складати як і 11% на обов'язкові податки та платежі, так і приблизно 50% на оренду та оплату ЖКП, інтернету (виходячи із середніх цін на оренду, ЖКП, інтернет).

ВИСНОВОК

У бакалаврській роботі було проведено аналіз обов'язкових витрат домашніх господарств. За підсумкам дослідження було досягнуто мети, поставленої на початку роботи – вивчення особливостей обов'язкових витрат домашніх господарств у Україні, а також актуальних проблем, з якими стикаються домашні господарства у процесі витрачання грошових коштів, вкладених у обов'язкові витрати. У ході дослідження були поставлені раніше вирішено завдання.

За підсумками проведеного дослідження було зроблено висновки, які можна розділити на три групи: теоретичні висновки, висновки з аналізу та пропозиції щодо вдосконалення об'єкта даного дослідження.

Отже, було зроблено такі теоретичні висновки:

- Домашнє господарство ширше поняття, ніж родина. Домашнє господарство – це господарство, яке ведеться однією або декількома особами, які проживають спільно або мають загальний бюджет.

- Фінанси домашніх господарств займають важливе місце в економічній діяльності країни. Від результатів фінансової діяльності домашніх господарств залежить добробут населення країни загалом.

- Сучасні умови розвитку програмних забезпечень дозволяють вести персональну систему бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік домашнього

господарства та підприємства має не лише відмінності, а й подібності. Основна відмінність – простота ведення бухгалтерського обліку за умов діяльності домашнього господарства.

Аналіз обов'язкових витрат дозволив виявити те, що, незважаючи на зміни в економіці країни, зміна цін і зарплат, а також погіршення стану економіки, середнє домашнє господарство щорічно без значних відхилень виділяє близько 11% від всіх доходів на обов'язкові платежі та внески. Також аналіз дозволив визначити важливість ведення та способи обліку обов'язкових витрат домашніми господарствами. Так у ході дослідження податків та зборів, були визначено загальні податки для домашніх господарств, темпи приросту яких

збільшилися у двічі на 2020 рік порівняно з 2019. Це пов'язано зі зміною законодавства у сфері даних податків та зборів. Проблема, з якою зіткнулися у процесі дослідження – це не поділ (тільки з 2021 року звітність передбачає поділ на податкові надходження від фізичних осіб та юридичних осіб) у звітності податкових надходжень на фізичні та юридичні особи. Далі розглядалися обов'язкові витрати на житло. Справа в тому, що головним кредитом для домашніх господарств є іпотечне (житлове) кредитування, з яким стикаються багато особливо молодих домашніх господарств. При аналізі витрат на оренду житла були розглянуто умови та середні ціни по Україні та Прилуках, в ході аналізу з'ясувалося, що в середньому ціни на нерухомість по Прилуках менше ніж по Україні. Те, що стосується експлуатаційних витрат, з яким стикається найчастіше домогосподарство, тут були розглянуто тарифи та ціни на комунальні послуги, у процесі аналізу було виявлено структура витрачання на комунальні платежі, дана структура показала, що основна частина витрачання припадає на електроенергію, опалення та воду.

Загалом, за підсумками дослідження варто наголосити на необхідності: підвищення фінансової грамотності населення; доступніше надання персональних систем ведення домогосподарського обліку коштів; розвиток систем персональних систем ведення аналізу та обліку діяльності домогосподарств.

Список використаних джерел

1. Вороненко В. І. Обґрунтування напрямів розвитку сонячної енергетики для України // Енергоефективність та відновлювальна енергетика в Україні: проблеми управління / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019. – С. 72-85. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80025>
2. Вороненко В.И., Бурлакова И.М.. Эффе́кты от использования энергетических природных ресурсов в странах Европейского союза и Украине. Економіка та держава. 2018. № 7. С. 61-66. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/70636>
3. Вороненко В.И., Горобченко Д.В. Теоретические модели анализа эколого-экономического развития. Економічний простір: Збірник наукових праць. 2020. № 157. С. 65-68. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83711>
4. Вороненко В.І., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Визначення індикаторів та рівнів регуляторної ефективності податкових інструментів на національному та світовому рівнях. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності : монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 65-75. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90488>
5. Вороненко В.І., Кубатко О.В., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем. Агросвіт. 2022. № 15-16. С. 15-22. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>
6. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>
7. Дяченко, А. В., Карінцева, О. І., Тарасенко, С. В., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Кисильова, К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.02>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>
8. Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
9. Економіка розвитку: європейський досвід упровадження досягнень Industries 3.0, 4.0 та 5.0. : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91525>
10. Економіка та бізнес-інновації: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. – Суми : Університетська книга, 2023. – 702 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91523>
11. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм

регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

12. Лукаш, О., Дерев'яно, Ю., Васильєва, Т., & Танащук, М. (2022). Формування конкурентного середовища у освітньому просторі: роль освітніх провайдерів. *Механізм регулювання економіки*, (3-4(97-98)), 31-39.
<https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.08>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90532>

13. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>

14. Мельник Л. Г., Маценко О. М., Дериколенко О. М., Кириленко М. В., Стародуб І. А. Економіка підприємств, територій та макроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій: від стабільності й лінійного мислення до антикрихкості та нелінійного, інноваційного мислення // *Механізм регулювання економіки*. 2021. № 3. С. 67-78. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.06>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87532>

15. Мельник, Л. (2022). Росія – країна, побудована на порушенні божих заповідей: погляд економіста . *Механізм регулювання економіки*, (3-4(97-98)), 141-150.
<https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.10>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90536>

16. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

17. Ніколаєв С.О., Вороненко В.І., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Одеволе О.О. Блокчейн як фактор цифрової трансформації економіки України. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. №2. С. 16-23.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85043>

18. Омеляненко В.А., Литвиненко С.М., Вороненко В.І. Аналіз потенціалу конвергенції біо- та нанотехнологій в космічній галузі (національний та міжнародний аспект). *Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління: колективна монографія / за ред. д.е.н. В.А. Омеляненка*. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. С. 284-296.

19. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

20. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 1: Трансформації економічних систем: досвід ЄС в реалізації Industries 3.0, 4.0, 5.0: навчальний посібник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: Університетська книга, 2022. 608 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91526>

21. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 2: Кращі практики ЄС для сестейнового розвитку : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91527>

22. Babenko V., Matsenko O., Voronenko V., Nikolaiev S., Kazak D. Economic prospects for cooperation the European Union and Ukraine in the use of blockchain technologies. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism. 2020. № 12. С. 8-17. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83746>
23. Hrytsenko P., Voronenko V., Kovalenko Ye., Kurman T., Omelianenko V. Assessment of the development of innovation activities in the regions: Case of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2021. 19(4). P. 77-88. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85729> (SCOPUS)
24. Hrytsenko, P.V., Kovalenko, Y.V., Voronenko, V.I., Smakouz, A.M., Stepanenko, Y.S. Analysis of the Definition of “Change” as an Economic Category. Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. С. 92-98. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84025>
25. Ji, Z., & Sotnyk, I. (2023). Economic analysis of energy efficiency of China’s and India’s national economies. Mechanism of an Economic Regulation, (1(99), 11-16. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.02>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91221>
26. Jianming Mu, Goncharenko O. S., Chortok Yu. V., Yaremenko A. H. Peculiarities of Formation of the Region's Logistics Infrastructure on the Basis of Eco-Innovations Within the Framework of Stakeholders' Partnership in the Enterprise-Region-State System // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 4. P. 22-29. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.94.03>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87514>
27. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 87-97. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>
28. Kovalov, B., Karintseva, O., Kharchenko, M., Khymchenko, Y., & Tarasov, V. (2023). Methods of evaluating digitization and digital transformation of business and economy: the experience of OECD and EU countries. Економіка розвитку систем, 5(1), 18-25. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2023-1-3> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91585>
29. Kubatko, O. V., Kubatko, O. V., Sachnenko, T. I., Oluwaseun, O. O. Organization of Business Activities with Account to Environmental and Economic Aspects // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 2. P. 76-85. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.92.08>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85180>
30. Kubatko, O., Merritt, R., Duane, S., & Piven, V. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on global food system resilience. Mechanism of an Economic Regulation, (1(99), 144-148. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.22>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91371>
31. Lukash, O. A., Derev`yanko, Y. M., Kozlov, D. V., Mukorez, A. I. Regional Economic Development in The Context of the COVID-19 Pandemic and the Economic Crisis // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. P. 99-107. DOI:

<https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.08>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84026>

32. Melnyk, L. Hr., Shaulska, L. V., Mazin, Yu. O., Matsenko, O. I., Piven, V. S., Konoplov, V. V. Modern Trends in the Production of Renewable Energy: the Cost Benefit Approach // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. P. 5-16. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.01>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83761>

33. Melnyk, L., Karintseva, O., Kubatko, O., Derev'yanko, Y., & Matsenko, O. (2022). Restructuring of socio-economic systems as a component of the formation of the digital economy in Ukraine. Mechanism of an Economic Regulation, (1-2(95-96), 7-13. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.01>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89627>

34. Melnyk, L., Kovalov, B., Mykahilov, S., Mykhailov, S., Skrypka, Y., & Starodub, I. (2022). Dynamics of reproduction of economic systems in the transition to digital economy – in the light of synergetic theory of development*. Mechanism of an Economic Regulation, (3-4(97-98), 7-14. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.01>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90520>

35. Melnyk, L., Matsenko, O., Kalinichenko, L., Holub, A., & Sotnyk, I. (2023). Instruments for ensuring the phase transition of economic systems to management based on Industries 3.0, 4.0, 5.0. Mechanism of an Economic Regulation, (1(99), 34-40. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.06>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91226>

36. Nesterenko V., Dolhosheieva O., Kirilieva A., Voronenko V., Hrytsenko P. «Green» vector of the economic development of the country. Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 3. C. 82-90.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87533>

37. Nikulina, M., Sotnyk, I., Derykolenko, O., & Starodub, I. (2022). Unemployment in Ukraine's economy: COVID-19, war and digitalization. Mechanism of an Economic Regulation, (1-2(95-96), 25-32. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.04>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89630>

38. Omelyanenko V., Pidorychev I., Voronenko V., Andrusiak N., Omelianenko O., Fyliuk H., Matkovskiy P., Kosmidailo I. Information & Analytical Support of Innovation Processes Management Efficiency Estimations at the Regional Level. International Journal of Computer Science and Network Security. 2022. Vol. 22, No. 6. P. 400-407. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89615>

39. Sotnyk I. M., Nahornyi M. V., Maslii M. Yu., Nikulina M. P., Yehorov Y. V. Problems of Unemployment in Ukraine Under the COVID-19 Pandemic // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 3. P. 88-96. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.08>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87534>

40. Sotnyk, I. M., Matsenko, O. M., Popov, V. S., Martymianov, A. S. Ensuring the Economic Competitiveness of Small Green Energy Projects // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. P. 28-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.03>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84021>

41. Tambovceva, T. T., Melnyk, L. Hr., Dehtyarova, I. B., Nikolaev, S. O. Circular Economy: Tendencies and Development Perspectives // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 2. P. 33-42. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.92.04>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85156>
42. Voronenko V., Horobchenko D. Approaches to the Formation of a Theoretical Model for the Analysis of Environmental and Economic Development. Journal of Environmental Management and Tourism. Craiova: ASERS Publishing, 2018. Vol. 9, Issue Number 5(29). P. 1108-1119.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77227>
43. Бабій М. Адаптивна поведінка домогосподарств і ризику інституційних пасток в умовах трансформаційних процесів / М. Бабій // БІЗНЕСІНФОРМ. - 2016.-№ 6.-С. 13-19.
44. Бакурова А.В. Концепція моделювання самоорганізації
45. соціально-економічних систем / А.В. Бакурова // Держава та регіони. — 2010. — № 2. - С. 21-28.
46. Богиня Д. Домогосподарство: гомеостатичний підхід / Д. Богиня, С. Бурлуцький// Економічна теорія. - 2014. - №3. - С. 60-71
47. Цивільний кодекс України від 19.06.2003 р. № 980-IV (остання ред. від 22.02.2024) / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/435-15#Text>
48. Податковий кодекс України від 23.12.2010 №2856-VI / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
49. Болотіна Є. Методологія інституціонального аналізу поведінки домашніх господарств / Є. Болотіна // Галицький економічний вісник. — 2012. — №2(35). —с.123-130.
50. Бурлуцький С.В. Домогосподарство: гомеостатичний підхід / С.В. Бурлуцький, Д.П. Богиня // Економічна теорія: науковий журнал. 2014. - №3. - С. 60-71.
51. Варга Н. І. Самозайнятість населення як форма соціально-економічної адаптації: регіональний аспект / Н.І. Варга // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота. Випуск 28. - С. 25-30.
52. Габор В.С. Домогосподарства: сутність, проблеми та перспективи розвитку / В.С. Габор, З.В. Колос// Агросвіт. - 2016. - №7. - С. 12-16.
53. Гончарова С.Ю. Причини і тенденції зміни рівня доходів населення' за регіонами України / С.Ю. Гончарова, А.В. Семенченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 14. - Частина 1. - 2015. - С. 125-127
54. Державна служба статистики України / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
55. Длугопольський О. Ангус Дітон про споживання, доходи та задоволення від життя / О. Длугопольський // Вісник ТНЕУ. - 2015. - № 4. - С. 149-164.
56. Задоя О.А. Споживання та заощадження домогосподарств: доходні та недоходні фактори / О.А. Задоя //Академічний огляд. - 2016. - № 1 (44). - С. 13-21.

57. Зайцев Ю.К. Людиноцентрична парадигма сучасної економіки як умова сталого розвитку суспільства / Ю.К. Зайцев // Ефективна економіка. - 2013. - №2
58. Залевська-Шишак А. Д. Державна інституційна підтримка малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс] / А. Д. Залевська-Шишак // К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2016. - С. 58-66.
59. Зухба О. Економічна демократія як інститут реалізації інтересів домогосподарства // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 40-3. - С. 38-42.
60. Моделювання процесів економічної поведінки домогосподарств: моногр. / Р.В. Іванов. - Дніпро, 2019. - 268 с.
61. Індекс економічної політики у сфері МСП: Країни Східного партнерства. Оцінка застосування виконання Акта з питань малого бізнесу для Європи (2016), ОЕСР.
62. Інституціональні характеристики споживчої поведінки домогосподарств на українському ринку в умовах кризових явищ в економіці / М. В. Іващенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011.-№ 3 (12).-С. 70-73.
63. Катаранчук Е.Е. Домогосподарство як система: методологія дослідження / З.І. Галушка, Г.Г. Катаранчук // Науковий вісник Херсонського національного університету, серія «Економічні науки», Випуск 19. — Ч. 2 — Херсон, 2016. - С. 9-12.
64. Катаранчук Г.Г. Споживча поведінка та добробут домогосподарств України // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. 2017. - Т 22. - Випуск 2(55). - С. 12-17.
65. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т. О. Кізіма . - К.: Знання, 2010.-431 с.
66. Кізіма Т. Особисте фінансове планування: сутність, специфіка, основні етапи / Т Кізіма, В Куцяк // Світ фінансів, 2015. - Випуск 3. - С. 62-70.
67. Колесніченко І. М. Інституціональна економіка : навчальний посібник / І.М. Колесніченко, А.В. Литвиненко ; за заг. ред. І.М. Колесніченко. - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 236 с.
68. Споживчі витрати домашніх господарств. - Режим доступу: <https://voxukraine.org/dani-opytuvannya-domogospodarstv-za-2021-rik>
69. Косточка О.О. Фінансова поведінка домогосподарств України. Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - Випуск 11. - С. 698-702.
70. Кривий В. Сутність та основні теоретичні блоки поведінкових фінансів / В. Кривий // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2017.
71. Темпи зростання ВВП Україні. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3503459-vvp-ukraini-u-i-kvartali-skorotivsa-na-19.html>
72. Мікроекономіка: Підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. Затверджено МОН України / За ред. В.Д. Базилевича. - К., 2008. - 679 с.

73. Національний інститут стратегічних досліджень. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=4264>

74. Потьомкін С.К. Аналіз структури доходів та витрат домогосподарств / С.К. Потьомкін, І.М. Козлова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. - Випуск 13. 2016. - С. 172-179.

75. Ціни на нерухомість в Україні. Режим доступу: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/skilky-koshtuye-orenda-odnokimnatnoyi-kvartyry-v-ukrayini-u-2023>

76. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів / Ukraine households self-perceived of their income (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2017 року). Державна служба статистики України. Статистичний збірник.

77. Соціально-економічний <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/> механізм функціонування ринкового розподілу доходів / 3.1. Галушка, А.В. Дутчак. - Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. - 252 с.

78. Соціально-трудова відносина зайнятості: сучасні тенденції, виклики, шляхи розвитку: монографія / [А.М. Колот, та ін.]. - К.: КНЕУ, 2015. -295 с.

79. Ярова Ю. М. Підприємницький потенціал сільських домогосподарств України/ Ю. М. Ярова // Ефективна економіка. - № 10.-2014